

مددکاری اجتماعی (۲)

کار با فرد ۲

(فرد و خانواده)

سید حسن موسوی چلک

مددکار اجتماعی

سرشناسه	موسوی چلک، حسن، ۱۳۴۷
عنوان و نام پدیدآور	مددکاری اجتماعی (۲) کار با فرد ۲ (فرد و خانواده) / مؤلف حسن موسوی چلک
مشخصات نشر	تهران: شلاک، ۱۳۹۰
مشخصات ظاهری	۲۲۴ ص : جدول، نمودار
فروست	مددکاری اجتماعی ۱.۲
شابک	978-600-5227-91-8
وضعیت فهرست نویسی	فیا
یادداشت	واژه نامه
یادداشت	کتابخانه
موضوع	مددکاری اجتماعی
موضوع	خانواده - خدمات اجتماعی
رده بندی کنگره	۱۳۹۰ HV-۴/۲۸
رده بندی دیویی	۳۶۱/۳
شماره کتابشناسی ملی	۲۴۴۰۶۷۲

انتشارات شلاک

نام کتاب	✱ مددکاری اجتماعی (۲)
	کار با فرد ۲ (فرد و خانواده)
ناشر	✱ انتشارات شلاک
مؤلف	✱ سید حسن موسوی چلک
چاپ اول	✱ پاییز ۱۳۹۰
شمارگان	✱ ۳۰۰۰ جلد
قیمت	✱ ۸۸۰۰ تومان
شابک	✱ ۹۷۸-۶۰۰-۵۲۲۷-۹۱-۸

حق چاپ برای مؤلف محفوظ است

تهران: انقلاب جمائزاده جنوبی خ دیلمان پ ۱۴ واحد ۱
تلفن ۶۶۵۹۲۳۵۷ و ۶۶۵۶۹۱۲۹ و ۹۱۲۲۲۵۱۲۶۸

www.Shelak.ir
Nashreshelak@Yahoo.com

به نام خالق نیکی ها

مناجات

نیایش هر چه قدر مداوم و پر شور و حرارت باشد تاثیرش بر روح و جسم بهتر آشکار خواهد شد. الهی، ای گشاینده زبان مناجات گویان و انس افزای خلوت های ذاکران و حاضر نفس های راز داران به تو پناه می برم و از تو می خواهم که:

۱ به ذات لا یزال خود و به عزت و جلال خود جانم را صفای خود، دلم را هوای خود و چشمم را ضیاء خود ده.

۲ دستم گیر که دست آویز ندارم و عذرم بپذیر که پای گریز ندارم. دانایی ده که در راه نیفتم و بینایی ده که در چاه نیفتم.

۳ کمکم کن تا همیشه درس صداقت و وفا بخوانم، آیین محبت و وفا بدانم، نیکی را سپاسگزار باشم، سخن حق بگویم، کردارم را به بهترین کردارها تبدیل کنم، وجودم را از لوث حسد، کینه و سوءظن بشویم، دلی را نلرزانم، کسی را خوار نسازم، به والدینم، سالمندان و دیگران احترام گذارم، حلال و حرام خدا را دگرگون جلوه ندهم، تقسیم خنده ها و ترمیم گریه ها را پیشه خویش قرار دهم، از همنشینانی با محرومان و دلشکستگان دریغ نورزم.

۴ کمکم کن تادر زندگی بخشیدن به دیگران پیشی بگیرم، به همه مهر بورزم، سینه‌ها را از کینه‌ها خالی کنم، به آن‌چه دارم شکر گذار باشم چرا که «داده‌ات نعمت است و نداده‌ات حکمت و گرفته‌ات امتحان».

۵ خدایا تو را شکر می‌کنم که مرا با درد آشنا کردی، تا درد دردمندان را لمس کنم و ناخالصی‌های درونم را در آتش درد بسوزم.

۶ خدایا مرا از بلای کبر، غرور و نخوت نجات ده تا حقایق وجودم را ببینم و جمال زیبای تو را مشاهده کنم. هدایت کن زیرا گمراهی بلای خطرناکی است. راهنمایم باش تا حق کسی را ضایع نکنم.

۷ مرا به حسن تدبیر در امور بگمار و به من زندگی ساده و آرام عطا فرما و مرا به منطق هدایت گویا ساز و در برابر هر آن‌چه انسان ماندن را به تباهی می‌کشاند مرا با «نداشتن» و «نخواستن» روپین تن کن و مرا به درجه‌ای ترفیع مده، مگر آن که به همان اندازه پیش نفس خویشم پست گردانی.

۸ از باب احسان مرا در پناه رحمت خویش در آور و از راه تفضل لباس عافیت بر من بپوشان و کرمات را درباره خطاهایم شفیع من قرار ده.

۹ پدر و مادرم را به کرامت نزد خود نگهدار و به آنان جرای نیک عطا فرما و صدایم را در محضر آنان ملایم گردان و گفتارم را بر آنان دلنشین فرما و قلبم را بر هر دو مهربان ساز و مرا در زمره آنان که عاق پدر و مادرند قرار مده و عاقبت ما را ختم به خیر بگردان. (آمین یا رب العالمین)

التماس دعا- سید حسن موسوی چلک

کمترین مددکار اجتماعی

E- mail: hmch47@Yahoo. com

«سپاس»

در گسترش علمی و اجرایی مددکاری اجتماعی در ایران، اساتید، کارشناسان و مدیران متعددی تلاش‌های صادقانه داشتند، کتاب‌هایی نوشتند، اقداماتی انجام دادند که از آن‌ها مطالب زیادی را آموختم و همیشه خود را مدیون آن‌ها می‌دانم و به پاس این توفیق در پیشگاه‌شان سر تعظیم فرود می‌آورم و دستشان را می‌بوسم:

بر فقیری و تهیدستی من طعنه مزن ای که داری به جهان ثروت و زر بیش از من
سر تعظیم فرود پیش کسی می‌آرم که بود در ره دانش قدمی بیش از من
برخی از این افراد دارای تخصص در حوزه مددکاری اجتماعی و برخی دیگر تخصص‌شان در حوزه‌های دیگر است ولی در حوزه مددکاری اجتماعی به دلیل مسوولیت‌هایی که داشته‌اند و اقداماتی که انجام داده‌اند، تاثیرگذار بودند. چنان‌چه نام فردی هم فراموش شده از این طریق عذرخواهی می‌کنم. از جمله این بزرگواران می‌توانم از افراد ذیل یاد کنم:

آقایان:

دکتر سید احمد حسینی، دکتر عزت ا. . . سام آرام، دکتر انور صمدی راد،
محمدحسین بازرگان، دکتر حسین فکرآزاد، دکتر حبیب آقابخش، دکتر
حسین آقاجانی، دکتر محمود حریرچی، محمدرضا رنجبر، دکتر هوشنگ

داداش زاده فهیم، دکتر کاظم قجاوند، دکتر رمضانعلی قادری، دکتر محمدحسین جوادی، سید سعید حسینی، محمد حسن خاکساری، علی اشرف ناصرزاده، اکبر بخشی نیا، غلامعلی قربانی، هاشم مهدیزاده، هوشنگ کیا، محمد امرآبادی، سیدحسین میرعابدینی، سید علی قوام‌الدین، تقی ناصر شریعتی، ناصر بابایی، دکتر مسعود گلچین، دکتر محمد علی طالبی، دکتر کاظم رسول زاده طباطبایی، دکتر ابوالحسن فقیه، حسین انواری، مرتضی بختیاری محمدحسین جعفریان، عبدالله عمادی، نبی‌الله عشقی ثانی، مظفر الوندی، محمدعلی اله‌دادی، ظاهر رستمی، احمد مازنی، دکتر فرید براتی سده، دکتر حبیب جباری، دکتر سعید قاسمیان، سید علی موسوی، هوشنگ نجفی پنبه چوله، دکتر محمدباقر قالیباف، دکتر محمدرضا واعظ مهدوی، دکتر محمدهادی ایازی، پرویز زارعی، مجید ملک شاهی، رضا عباسی، علی کاظمی، دکتر اصغر باقری، دکتر سعید صادقی، دکتر ابراهیم غفاری، عبدالرحمن وجودی، محمود محمد زاده، سردار یسوی، مجتبی حسین نژاد، سید امیر مرتضوی، شعبانی، پرویز زارعی، مهدی سروی همپا، علی فروغی، سید احمد رحیمی، جلوه فتاحی، محمود حاجیان، علیرضا ایردپور، علی صادقی و ... خانم‌ها:

محترم رمضانلو، زهره صفاری فر، دکتر منیرالسادات میر بهاء، شمس اعظم انصاری، فاطمه زواره‌ای، دکتر طلعت الهیاری، فریده همتی، هایده بهبودی، سیده فاطمه حسینی و ...

مجدداً از کلیه اساتید، کارشناسان و مدیرانی که نامشان ذکر نشد ولی مطالبی به من آموختند، سپاسگزاری می‌نمایم. به فرموده بزرگ مددکار عالم حضرت علی(ع):

هر آن کس که آموخت حرفی به من سزد گسر کند بنده خویشستن

سید حسن موسوی چلک

تهران - پاییز ۱۳۹۰

فهرست کلی مطالب

عنوان	صفحه
درباره‌ی مؤلف	۲۵
پیشگفتار	۲۹
به جای مقدمه	۳۳
فصل اول: استراتژی‌های اساسی در مددکاری اجتماعی	۳۷
فصل دوم: مهارت‌های ارتباط اجتماعی با محیط و دیگران	۸۹
فصل سوم: مهارت گفتگو	۱۲۱
فصل چهارم: مددکاری اجتماعی و مهارت حل تعارض	۱۴۵
فصل پنجم: مددکاری اجتماعی، مشاوره و مداخله تلفنی	۱۸۹
فصل ششم: مهارت مداخله در بحران	۲۱۳
فصل هفتم: آشنایی با قوانین مرتبط با حوزه مددکاری اجتماعی	۲۴۳
فصل هشتم: آشنایی با منابع اجتماعی مرتبط با مددکاری اجتماعی	۳۱۵
فصل نهم: وظایف و نقش‌های مددکاران اجتماعی	۳۸۹
فهرست منابع	۴۱۳
واژه نامه انگلیسی- فارسی	۴۱۹

www.ketab.ir

فهرست تفصیلی مطالب

صفحه	عنوان
۲۵	درباره‌ی مؤلف
۲۹	پیشگفتار
۳۳	به جای مقدمه
۳۷	فصل اول: استراتژی‌های اساسی در مددکاری اجتماعی
۳۷	مقدمه
۳۸	اهداف فصل
۳۸	استراتژی‌های اساسی در مددکاری اجتماعی
۳۸	توجه به سطوح مختلف پیشگیری
۳۸	پیشگیری سطح اول: اطلاع رسانی و آگاه سازی
۴۷	پیشگیری سطح دوم: آرایه خدمات و انجام مداخله‌ها
۴۸	پیشگیری سطح سوم: بازتوانی
۵۰	توجه به فرد، خانواده و جامعه
۵۱	توجه به آموزش
۵۵	شناخت قوانین، مصوبات، آیین‌نامه‌ها و دستورالعمل‌ها

۶۱	توجه به گروه‌های خودیاری
۶۲	توجه به پژوهش
۶۳	توجه به ابعاد زیستی، روانی، اجتماعی و معنوی
۶۴	توجه به کار تیمی
۶۵	بهره‌گیری مناسب از سازمان‌های غیردولتی
۶۶	تقویت رویکرد جامعه محوری به جای مرکز محوری
۶۸	تقویت مداخله‌های اجتماعی قبل از مداخله‌های انتظامی - قضایی
۷۱	پرهیز از جانبداری سیاسی (سیاست زدگی و یا سیاسی کاری)
۷۳	توجه به میانی دینی و فرهنگی
۷۴	حساس سازی مسئولین و مردم
۷۹	سایر استراتژی‌ها
۸۰	نتیجه‌گیری
۸۱	خلاصه فصل
۸۳	سئوال‌های پایان فصل
۸۵	تمرین‌های عملی
۸۹	فصل دوم: مهارت‌های ارتباط اجتماعی با محیط و دیگران
۸۹	مقدمه
۹۰	اهداف فصل
۹۰	نقش و اهمیت ارتباط
۹۱	تعریف ارتباط
۹۴	عناصر اصلی ارتباط
۹۴	محتوای کلام
۹۴	تن صدا
۹۵	بلندی صدا
۹۶	رُست‌ها

۹۷	تماس چشمی
۹۸	حالت‌های چهره
۹۹	حالت بدن
۹۹	موانع برقراری ارتباط
۱۰۴	ارتباط و جرأت‌مندی
۱۰۵	سبک ارتباطی منفعلانه
۱۰۶	سبک ارتباطی پرخاشگرانه
۱۰۸	سبک ارتباطی جرأت‌مندانه
۱۱۰	انواع جرأت‌مندی
۱۱۱	ارتباط و کنترل خشم
۱۱۱	تعریف خشم
۱۱۲	علائم هشداردهنده در مورد خشم
۱۱۲	عوامل ایجاد خشم
۱۱۳	شیوه‌های ابراز خشم
۱۱۶	نتیجه‌گیری
۱۱۷	خلاصه فصل
۱۱۸	سئوال‌های پایان فصل
۱۱۹	تمرین‌های عملی

۱۲۱ فصل سوم: مهارت گفتگو

۱۲۱	مقدمه
۱۲۲	اهداف فصل
۱۲۲	تعریف گفتگو
۱۲۳	اصول گفتگو
۱۲۳	سبک‌های گفتگو
۱۲۴	سبک‌های تهاجمی در گفتگو

۱۲۴	سبک منفعل در گفتگو
۱۲۵	سبک‌های منفعل - مهاجم در گفتگو
۱۲۶	سبک گفتگوی صریح
۱۲۷	نکات اساسی در مهارت گفتگو
۱۴۰	نتیجه‌گیری
۱۴۱	خلاصه فصل
۱۴۲	سئوال‌های پایان فصل
۱۴۳	تمرین‌های عملی

فصل چهارم: مددکاری اجتماعی و مهارت حل تعارض ۱۴۵

۱۴۵	مقدمه
۱۴۶	اهداف فصل
۱۴۶	انواع تعارض
۱۵۱	هرم تعارض
۱۵۴	فرایندهای مولد تعارض
۱۵۹	روش‌های پیشگیری و مهار تعارض
۱۶۲	رویکردهای حل تعارض
۱۶۴	سبک‌های حل تعارض
۱۶۸	چگونگی حل تعارض
۱۷۴	روش رفع تعارض در عمل
۱۸۴	نتیجه‌گیری
۱۸۶	خلاصه فصل
۱۸۷	سئوال‌های پایان فصل
۱۸۸	تمرین‌های عملی

فصل پنجم: مددکاری اجتماعی، مشاوره و مداخله تلفنی ----- ۱۸۹

مقدمه	۱۸۹
اهداف فصل	۱۹۰
تاریخچه مشاوره و مداخله تلفنی	۱۹۰
تاریخچه مشاوره و مداخله تلفنی در جهان	۱۹۰
تاریخچه مشاوره و مداخله تلفنی در ایران	۱۹۴
مزایای استفاده از خطوط تلفنی	۱۹۵
انواع تماس‌ها	۱۹۷
مراحل مشاوره و مداخله تلفنی	۱۹۹
نکات اساسی در مشاوره و مداخله تلفنی	۲۰۲
نتیجه‌گیری	۲۰۸
خلاصه فصل	۲۱۰
سئوال‌های پایان فصل	۲۱۱
تمرین‌های عملی	۲۱۲

فصل ششم: مهارت مداخله در بحران ----- ۲۱۳

مقدمه	۲۱۳
اهداف فصل	۲۱۴
تعاریف مفاهیم	۲۱۵
بحران	۲۱۵
استرس	۲۱۶
بحران اجتماعی	۲۱۷
مداخله در بحران	۲۱۸
ویژگی‌ها و عناصر بحران	۲۱۹
مراحل ایجاد بحران	۲۲۱
انواع بحران	۲۲۲

۲۲۸	نظریه بحران
۲۳۰	مراحل مداخله در بحران
۲۳۴	اقدامات در شرایط بحران
۲۳۸	نتیجه گیری
۲۳۹	خلاصه فصل
۲۴۱	سئوال‌های پایان فصل
۲۴۲	تمرین‌های عملی

فصل هفتم: آشنایی با قوانین مرتبط با حوزه مددکاری اجتماعی ۲۴۳

۲۴۳	مقدمه
۲۴۴	اهداف فصل
۲۴۴	قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران
۲۴۵	سند چشم انداز جمهوری اسلامی ایران در افق ۴۰۴ هجری شمسی - سیاست‌های کلی برنامه پنجم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی
۲۴۶	جمهوری اسلامی ایران (۱۳۹۴-۱۳۹۰)
۲۴۹	قوانین مرتبط به حوزه کودکان
۲۴۹	الف- قانون حمایت از کودکان و نوجوانان
۲۵۱	ب- آیین نامه ساماندهی کودکان خیابانی
۲۵۸	ج- قانون کار جمهوری اسلامی ایران
۲۵۹	د- مقاله نامه ۲ سازمان بین‌المللی کار
	ه- آیین نامه اجرایی تبصره‌های ۲ ماده واحده قانون تصویب کنوانسیون ممنوعیت و اقدام فوری برای محو بدترین اشکال کار کودک و توصیه نامه آن
۲۶۴	و- پیمان نامه جهانی حقوق کودک
۲۸۳	قانون تامین زنان و کودکان بی‌سرپرست
۲۸۶	قانون جامع حمایت از حقوق معلولان

۲۹۲	آیین نامه شورای ملی سالمندان
۲۹۷	آیین نامه ساماندهی متکدیان
	آیین نامه اجرایی چگونگی تشخیص نیاز مددجویان و مصرف اعتبار
۳۰۰	برنامه کارآموزی و بازپروری اجتماعی
۳۰۲	قوانین مرتبط با حوزه مواد مخدر
۳۱۰	نتیجه‌گیری
۳۱۱	خلاصه فصل
۳۱۲	سئوال‌های پایان فصل
۳۱۳	تمرین‌های عملی

فصل هشتم: آشنایی با منابع اجتماعی مرتبط با مددکاری اجتماعی ۳۱۵

۳۱۵	مقدمه
۳۱۶	اهداف فصل
۳۱۶	مدرسه‌ی مروج سلامت
۳۱۸	آموزش مهارت‌های زندگی
۳۲۰	مشاوره قبل از ازدواج
۳۲۰	آموزش مهارت خانواده
۳۲۱	مرکز مشاوره
۳۲۱	مرکز مداخله در خانواده به منظور کاهش طلاق
۳۲۲	مرکز کودکان خیابانی
۳۲۳	خانه سلامت
۳۲۵	مرکز بازپروری زنان آسیب دیده اجتماعی
۳۲۶	اورژانس اجتماعی
۳۳۱	مرکز مداخله در بحران فردی، خانوادگی و اجتماعی
۳۳۶	خط تلفن اورژانس اجتماعی

- ۳۳۷ ----- خدمات سیار اورژانس اجتماعی
- ۳۳۹ ----- حمایت از افراد مبتلا به اختلال هویت جنسی
- ۳۴۱ ----- سند کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی
- ۳۴۲ ----- شناسنامه اجتماعی
- ۳۴۳ ----- گروه‌های خودیار در حوزه درمان سوء مصرف مواد
- ۳۴۵ ----- اجتماع درمانی
- ۳۴۶ ----- درمان اقامتی بلند مدت: مرکز TC یا اجتماع درمان مدار
- ۳۴۷ ----- درمان سرپایی
- ۳۴۷ ----- درمان اقامتی کوتاه مدت
- ۳۴۸ ----- برنامه‌های کاهش آسیب سوء مصرف مواد مخدر و روانگردان
- ۳۵۰ ----- خط ملی اعتیاد
- ۳۵۰ ----- خط تلفن اچ. آی. وی و ایدز
- ۳۵۰ ----- کلینیک‌های مثلثی
- ۳۵۱ ----- گروه همیار زنان سرپرست خانوار
- ۳۵۲ ----- حمایت از کودکان بی سرپرست و بد سرپرست
- ۳۵۴ ----- صدای یارا
- ۳۵۵ ----- کلینیک مددکاری اجتماعی
- ۳۵۵ ----- توانبخشی مبتنی بر جامعه
- ۳۶۲ ----- طرح پیشگیری از تنبلی چشم
- ۳۶۳ ----- ساماندهی افراد اوتیسم
- ۳۶۴ ----- طرح معتمدین معین
- ۳۶۵ ----- طرح دیدار یاران
- ۳۶۶ ----- خط زندگی
- ۳۶۸ ----- طرح رحمت
- ۳۶۹ ----- حمایت ایتم

۳۷۰	طرح شهید رجایی
۳۷۰	طرح اشتغال و خودکفایی
۳۷۰	بیمه درمان افراد تحت پوشش
۳۷۲	ارایه خدمات حمایتی خاص
۳۷۴	ستاد ديه
۳۷۵	انجمن حمایت از زندانیان
۳۷۶	مرکز مراقبت پس از خروج
۳۷۷	کانون اصلاح و تربیت
۳۷۷	انجمن‌ها و تشکل‌های مرتبط با مددکاری اجتماعی
۳۷۸	سایر منابع اجتماعی
۳۸۲	نتیجه گیری
۳۸۳	خلاصه فصل
۳۸۵	سئوال‌های پایان فصل
۳۸۸	تمرین‌های عملی

فصل نهم: وظایف و نقش‌های مددکاران اجتماعی ----- ۳۸۹

۳۸۹	مقدمه
۳۹۰	اهداف فصل
۳۹۰	وظایف مددکاران اجتماعی در طرح طبق‌بندی مشاغل
۳۹۱	نقش‌ها و انتظارات از مددکار اجتماعی
۳۹۱	وظایف عمومی
۴۰۳	وظایف مددکار اجتماعی در پیشگیری سطح اول: اطلاع رسانی و آگاه سازی
۴۰۴	وظایف مددکار اجتماعی در پیشگیری سطح دوم: ارایه خدمات و مداخله‌ها
۴۰۵	نقش مددکاران اجتماعی در پیشگیری سطح سوم: بازتوانی
۴۰۶	منشور اخلاقی مددکاران اجتماعی
۴۰۸	نتیجه گیری

- خلاصه فصل ۴۰۹
- سئوال‌های پایان فصل ۴۱۰
- تمرین‌های عملی ۴۱۱
- فهرست منابع ۴۱۳
- منابع کمکی برای مطالعه بیشتر ۴۱۷
- واژه نامه انگلیسی - فارسی ۴۱۹

فهرست جداول و نمودارها

الف- جداول:

عنوان	صفحه
جدول (۱): ویژگی‌های صوتی و احساسات اجتماعی همراه آن	۹۵
جدول (۲): مهم‌ترین حقوق و مسئولیت‌های افراد در روابط بین فردی	۱۱۰
جدول (۳): خودگویی‌های منفی و مثبت	۱۱۴
جدول (۴): الگوهای گفتگو و صمیمیت	۱۲۷
جدول (۵): رویکردهای سازنده و مخرب حل تعارض	۱۶۳
جدول (۶): مقایسه اورژانس اجتماعی با سایر اورژانس‌ها	۳۳۰

ب- نمودارها:

عنوان	صفحه
نمودار (۱): خودافشاگری و نظرات مثبت و منفی در انواع مختلف روابط	۱۳۵

- نمودار (۲): هرم الگوی تعارض ----- ۱۵۲
- نمودار (۳): سبک‌های حل تعارض ----- ۱۶۵
- نمودار (۴): مراحل ایجاد بحران ----- ۲۲۳
- نمودار (۵): جایگاه مهارت‌های زندگی در پیشگیری اولیه از
رفتارهای پرخطر ----- ۳۲۰
- نمودار (۶): روند اجرایی مرکز مداخله در خانواده به منظور کاهش
طلاق ----- ۳۲۲
- نمودار (۷): روند اجرایی مرکز کودکان خیابانی ----- ۳۲۳
- نمودار (۸): روند اجرایی خانه سلامت ----- ۳۲۵
- نمودار (۹): روند اجرایی مرکز بازپروری زنان آسیب‌دیده اجتماعی - ۳۲۶
- نمودار (۱۰): روند اجرایی برنامه اورژانس اجتماعی ----- ۳۳۰
- نمودار (۱۱): روند اجرایی مرکز مداخله در بحران فردی، خانوادگی و
اجتماعی ----- ۳۳۱
- نمودار (۱۲): روند اجرایی خط تلفن اورژانس اجتماعی ----- ۳۳۷
- نمودار (۱۳): روند اجرایی خدمات سیار اورژانس اجتماعی ----- ۳۳۸

در باره‌ی مؤلف

سید حسن موسوی چلک در سال ۱۳۴۷ در روستای بندپی از توابع شهرستان نوشهر در استان مازندران دیده به جهان گشود. ایشان ۱۸ سال سابقه تدریس در دانشگاه‌های مختلف دولتی و غیردولتی داشته و بیش از سیصد کارگاه آموزشی در حوزه‌های مختلف مددکاری اجتماعی، آسیب‌های اجتماعی و ... در کشور برگزار کرده‌اند.

همچنین در مسوولیت‌های مختلفی از قبیل: معاونت و مدیر کل دفتر امور آسیب‌دیدگان اجتماعی، معاونت ستاد برنامه‌ریزی رفاه اجتماعی سازمان بهزیستی کشور، ریاست گروه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و ... خدمت کرده‌اند.

برخی از اقدامات و فعالیت‌هایی که توسط ایشان پیشنهاد اجرا و یا مدیریت شده‌اند

عبارتند از:

- برنامه اورژانس اجتماعی
- تدوین سند کنترل و کاهش آسیب‌های اجتماعی (ملی و استانی)
- تدوین شناسنامه اجتماعی
- تشکیل پرونده اجتماعی
- برگزاری جشنواره ایده‌های اجتماعی

- تدوین بانک اطلاعات آسیب‌های اجتماعی (کتاب اول خدمات اجتماعی) در کلیه استان‌ها.

- تهیه گزارش اجتماعی در حوزه آسیب‌های اجتماعی از سال ۱۳۵۸ لغایت ۱۳۸۸.

- مسوولیت تدوین طرح‌های مختلف از جمله: کنترل و کاهش کودک‌آزاری در ایران، کنترل و کاهش خودکشی در ایران و ...

همچنین می‌توان به دبیری علمی کنفرانس‌ها و همایش‌های ملی از قبیل: اولین و دومین کنفرانس مددکاری اجتماعی ایران (گناباد، سال‌های ۱۳۸۷ و ۱۳۹۰)، اولین همایش ملی دوسالانه آسیب‌های اجتماعی ایران (بیرجند، سال ۱۳۹۰)، همایش کشوری مددکاری اجتماعی و سلامت اجتماعی در برنامه پنجم توسعه کشور (تهران، سال ۱۳۸۹)، همایش کشوری مددکاری اجتماعی در چشم انداز ایران ۱۴۰۴ (تهران سال ۱۳۹۰) و نیز حضور ایشان در شورای اجتماعی کشور به عنوان نماینده سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور و سازمان بهزیستی اشاره کرد.

مؤلف در سال ۱۳۸۳ به عنوان یکی از پژوهشگران برگزیده کشور انتخاب شده است و در کنگره‌ها و همایش‌های متعدد بین‌المللی، ملی و منطقه‌ای سخنرانی و یا به عنوان عضو کمیته علمی همکاری داشته‌اند.

برخی از تألیفات ایشان بدین قرارند:

- کودک‌آزاری (با همکاری آقایان عباس آقابیکلویی و کاظم رسول‌زاده طباطبایی)، انتشارات آوند دانش، سال ۱۳۸۰.

- مددکاری اجتماعی (۱) کار با فرد، انتشارات سمت، که چاپ هشتم آن در تابستان ۱۳۹۰ منتشر شده است.

- مددکاری اجتماعی (۵) راهنمای سرپرستی و کارورزی (کار عملی) در مددکاری اجتماعی، انتشارات شلاک، که چاپ پنجم آن در سال ۱۳۹۰ منتشر شده است.

- مجموعه تحلیل‌های آماری مسایل اجتماعی ایران (۱) جرایم و دعاوی خانوادگی، انتشارات شلاک، ۱۳۸۳.

- مجموعه تحلیل‌های آماری مسایل اجتماعی ایران (۲) خشونت و سرقت، انتشارات شلاک، ۱۳۸۳.

- مجموعه تحلیل‌های آماری مسایل اجتماعی ایران (۳) ازدواج و طلاق (با همکاری فاطمه سلطانی)، انتشارات شلاک، ۱۳۸۳.

- اصول اولیه پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی در میان دانش‌آموزان (ویژه معلمان)، انتشارات طلوع دانش، ۱۳۸۳.

- اصول اولیه پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی در میان فرزندان (ویژه والدین)، انتشارات طلوع دانش، ۱۳۸۳.

- منابع یاری‌رسان (ویژه معلمان و والدین)، انتشارات طلوع دانش، ۱۳۸۳.

- مواد مخدر صنعتی و نوین و پیامدهای اجتماعی آن (با همکاری سید محمدرضا حسینی)، انتشارات شلاک، که چاپ دوم آن در سال ۱۳۹۰ منتشر شده است.

کتاب فوق در حوزه مواد مخدر به عنوان کتاب برتر هشتمین جشنواره آثار مکتوب ستاد مبارزه با مواد مخدر در سال ۱۳۸۹ انتخاب شده است.

حضور در جلسات متعدد تصمیم‌گیری و تصمیم‌سازی در قوای سه گانه، حضور مستمر در رسانه‌ها، و علاقمندی وافر به حرفه مددکاری اجتماعی و دیدگاه‌ها و اقدامات مؤثری که داشته‌اند باعث شده تا به چهره‌ای شناخته شده و تاثیرگذار در این حرفه تبدیل

شود. این مسئله موجب شد تا اعضاء هیئت مدیره انجمن مددکاران اجتماعی ایران ایشان را به عنوان رئیس هیئت مدیره و «رئیس انجمن مددکاران اجتماعی ایران» انتخاب کنند.

نکته حائز اهمیت این است که ایشان همیشه خود را مددکار اجتماعی می‌دانند و به آن افتخار می‌کند.

بی‌شک در آینده تألیفات و اقدامات جدیدتر و مؤثرتری از ایشان در حوزه مددکاری اجتماعی خواهیم دید.

سید محمد رضا حسینی

مدیر مسئول انتشارات شلاک

تهران - پاییز ۱۳۹۰

پیشگفتار

به نام آن که جان را فکرت آموخت

خداوند را سپاسگزارم که توفیق داد تا کتابی دیگر را در زمینه مددکاری اجتماعی به رشته تحریر در آورم. با توجه به استقبال بسیار خوبی که از کتاب‌های دیگرم در این حوزه انجام شده تصمیم گرفتم کتاب مددکاری اجتماعی / کار با فرد (۲) از مجموعه کتاب‌های در دست تألیف را در زمینه مددکاری اجتماعی بنویسم.

در کتاب حاضر سعی شده است تا به مهارت‌های کار با فرد و خانواده پرداخته شود. در تألیف کتاب چند نکته مد نظر بوده که از جمله آن‌ها می‌توان به: جدید بودن و کاربردی بودن مطالب، نیازسنجی از جامعه مددکاری اجتماعی و... اشاره کرد که در این قسمت از راهنمایی‌ها و پیشنهادات و مشورت‌های اساتید بزرگوار که شاگردی آن‌ها را افتخاری برای خود می‌دانم، استفاده کنم و با افتخار دستشان را جهت قدردانی و تجدید ارادت می‌بوسم.

به مطالبی در فصول مختلف کتاب پرداخته شده که هم برای دانشجویان مددکاری اجتماعی و هم مددکاران اجتماعی شاغل در سازمان‌های دولتی و غیردولتی و مدیران دستگاه‌های مرتبط قابل استفاده باشد. مطالب کتاب برای دانشجویان رشته‌های مختلف دیگر از قبیل: روان‌شناسی، مشاوره و راهنمایی، مطالعات خانواده، مطالعات زنان، برنامه‌ریزی و مدیریت و رفاه اجتماعی، مدیریت امداد و نجات، امداد و سوانح نیز مفید است.

همچنین مطالب کتاب برای مددکاران اجتماعی و کارشناسان حوزه امور اجتماعی، رفاهی و توانبخشی و مدیران شاغل در دستگاه‌های مختلف از جمله وزارتخانه‌های تعاون، کار و رفاه اجتماعی، آموزش و پرورش، بهداشت، درمان و آموزش پزشکی، صنعت و تجارت، علوم، تحقیقات و فناوری، دادگستری، کشور، سازمان بهزیستی کشور، کمیته امداد، بنیاد شهید و امور ایثارگران، جمعیت هلال احمر، سازمان زندان‌ها و اقدامات تأمینی و تربیتی، نیروی انتظامی، شهرداری‌ها، بانک‌ها، سازمان صدا و سیما، سازمان تأمین اجتماعی، سازمان پزشکی قانونی و قوه قضائیه قابل استفاده است.

از آن جایی که هر کارشناس در حوزه مددکاری اجتماعی لازم است شناخت علمی و مهارت‌های مرتبط با کار را داشته باشد (شناخت علمی) بیش‌تر مطالب کتاب به این موضوع اختصاص پیدا کرده است، ولی علاوه بر شناخت علمی، لازم است منابع اجتماعی مرتبط با گروه‌های هدف یا موضوعات مرتبط با مددکاری اجتماعی را نیز بشناسد. لذا در کتاب حاضر سعی شده است اطلاعات کاربردی ارائه شود. همچنین دانشجویان مددکاری اجتماعی بعد از گذراندن مددکاری اجتماعی کار با فرد (۲) کارروزی (کار عملی) را در مراکز ارائه کننده خدمات مددکاری اجتماعی می‌گذرانند که مطالب کتاب حاضر به آن‌ها کمک خواهد کرد تا از کارروزی‌ها استفاده مفیدتری کنند.

کتاب در نه فصل تالیف شده است:

در فصل اول به استراتژی‌های اساسی در مددکاری اجتماعی به تفصیل اشاره شده است.

فصل دوم به یکی از مهم‌ترین مهارت‌های مورد نیاز مددکاران اجتماعی در زمینه مهارت‌های ارتباطی با محیط و دیگران اختصاص یافته است.

آشنایی با مهارت گفتگو فصل سوم کتاب را شامل می‌شود.

فصل چهارم کتاب در خصوص مهارت‌های حل تعارض می‌باشد.

مهارت مشاوره و مداخله تلفنی که امروزه یکی از شیوه‌های مداخله می‌باشد، فصل پنجم را در بر می‌گیرد.

نظر به اهمیت مداخله در شرایط بحرانی در فصل ششم به مهارت مداخله در بحران پرداخته شده است.

آشنایی با برخی از قوانین مرتبط با موضوعات با گروه‌های هدف مددکاری اجتماعی

فصل هفتم کتاب را در بر می‌گیرد.

در فصل هشتم معرفی برخی منابع اجتماعی مرتبط با حوزه وظایف مددکاران اجتماعی صورت گرفته است. وظایف و نقش‌هایی که مددکاران اجتماعی می‌توانند داشته باشند و منشور اخلاقی مددکاران اجتماعی فصل نهم را شامل می‌شود.

در این جا بر خود لازم می‌دانم از همه اساتید، صاحب نظران، کارشناسان و ... که در این راه یاری ام کردند و راهنمایم بودند سپاسگزاری نمایم. از جمله این افراد جناب آقای دکتر کاظم قیاونند، جناب آقای دکتر سید محمدحسین جوادی، سرکار خانم فاطمه سلطانی و سرکار خانم خدیجه سلطانی هستند.

همچنین از مدیر فرهیخته انتشارات شلاک جناب آقای سید محمد رضا حسینی که در انتشار کتاب کمک کردند، قدردانی می‌کنم.

از تمامی اساتید، صاحب نظران، مددکاران اجتماعی و ... استعدا دارم با انتقادات و پیشنهادات سازنده خود (همچون گذشته) بر من منت گذاشته و با ارائه نظرات ارزشمند خود در ارتقاء کیفی مطالب کمک کنند.

در پایان از خداوند بی‌همتا سلامتی و عاقبت به خیری را برای همه شما آرزو می‌کنم.

سید حسن موسوی چلک

مددکار اجتماعی

تهران - پاییز ۱۳۹۰. ش

E- mail: hmeh47@yahoo.com

تلفن: ۰۹۱۲۳۸۶۶۶۵۰

به جای مقدمه

«مددکاری اجتماعی و سلامت اجتماعی»

هرگاه صحبت از سلامت می‌شود بی‌درنگ سلامت جسم به ذهن متبادر می‌شود. این در حالی است که در تعاریف رایج شده از این مفهوم، آن را شامل چهار بعد جسمی، روانی، اجتماعی و معنوی می‌دانند. هر یک از ابعاد در جای خود مهم هستند و می‌توانند بر سایر ابعاد تاثیرگذار هم باشند.

نگاه تک بعدی به حوزه سلامت و تقلیل سلامت به حوزه جسمی فراگیر بوده و هست. این توجه موجب شده تا سایر ابعاد از جمله بعد اجتماعی مورد غفلت قرار گیرند. در حالی که سلامت همه جنبه‌های زندگی انسان را در بر می‌گیرد.

اگر در حوزه سلامت جسم بیماری شایع شده یا شیوع پیدا کند همه امکانات جهت مدیریت بر بیماری به کار گرفته می‌شود چون غفلت مرگ آنی فرد را ممکن است به دنبال داشته باشد لذا به اصطلاح «به چشم می‌آید». درحالی که غفلت در سایر ابعاد سلامت از جمله سلامت اجتماعی- به ویژه که افراد درگیر آسیب‌های اجتماعی و جرایم باشند- مرگ تدریجی نیروی انسانی را به دنبال خواهد داشت. موضوعی که چون در زمان کوتاه به چشم نمی‌آید لذا مورد غفلت هم قرار می‌گیرد. تجربه کشورهای مختلف در زمینه نوع برخورد و واکنشی که نسبت به مشکلات ناشی از هریک از ابعاد داده می‌شود موید فاصله بسیار زیاد و تفاوت فاحش می‌باشد. تعداد کم افراد دارای مشکلات جسمی سرو صدای بیش‌تری نسبت به تعداد بسیار زیاد افراد دارای مشکل در سایر ابعاد سلامت

به ویژه اجتماعی خواهد کرد.

این توجه بیش تر در حوزه سیاستگزاری ها و برنامه ریزی های کلان در جوامع مختلف هم به چشم می آید. موضوع سلامت اجتماعی در بسیاری از جوامع مورد غفلت قرار گرفته است. لذا برای تقویت این جایگاه در جامعه و زندگی مردم و سیاستگذاران اجتماعی مددکاران اجتماعی بهترین گزینه برای «مدیریت سلامت اجتماعی» هستند تا با استفاده از سایر ظرفیت های موجود در جامعه و متخصصین حوزه های روانی و اجتماعی در این زمینه گام های اساسی برداشته شود. تحقق این مسئله در مرحله اول مستلزم این است که مددکاران اجتماعی در این زمینه بیش از پیش فعال شده و دانش خود را افزایش دهند. تنوع و گسترگی مؤلفه ها و شاخص های سلامت اجتماعی در ابعاد ایجابی و سلبی در جوامع مختلف و حتی در مناطق مختلف یک کشور و متغیر بودن این مؤلفه ها ایجاب می کند تا سنجش شاخص های سلامت اجتماعی مورد اهتمام جدی قرار گیرد و هر ساله شاهد ارایه گزارش های اجتماعی و مؤلفه هایی از این دست باشیم.

با این باور که سلامت در ابعاد مختلف آن بر پیشگیری متمرکز می باشد می توان انتظار داشت که تقویت بعد اجتماعی سلامت در کنار سایر ابعاد آن، بسترهای لازم را برای:

- افزایش نشاط اجتماعی،
- وفاق اجتماعی،
- تعامل اجتماعی،
- همبستگی اجتماعی،
- رضایت از زندگی،
- مسوولیت پذیری اجتماعی،
- مشارکت اجتماعی،
- کارآمدی بیش تر،
- کاهش آسیب های اجتماعی و جرایم،
- کاهش هزینه ها،
- تقویت هویت فرهنگی،

... و

را در هر جامعه ای فراهم کند. این اتفاق با استفاده از متخصصین اجتماعی از جمله

مددکاران اجتماعی متعهد به مبانی فرهنگی در جامعه عملی خواهد شد و این که متخصصین سلامت جسم خود را شفا دهنده مشکلات اجتماعی ندانند. همانطور که متخصصین حوزه اجتماعی نیز نباید خود را کفیل سایر ابعاد سلامت بدانند و همه سلامت را در بعد اجتماعی آن خلاصه نکنند.

ضمن این لازم است که سیاستگذاران و برنامه‌ریزان هر کشوری عوامل اجتماعی موثر بر سلامت را به رسمیت بشناسند. در این زمینه و حوزه ساختارهای اجتماعی بیش از ساختارهای پزشکی (جسمی) می‌توانند اثرگذار باشند.

توجه به ابعاد اجتماعی سلامت کمک خواهد کرد تا افراد سالم از نظر اجتماعی، جامعه سالم را شکل دهند. بدون شک تقویت و توسعه شاخص‌های سلامت اجتماعی در هر جامعه ایی کاهش بار بیماری‌های جسمی و روانی را به دنبال خواهد داشت. به همین دلیل مددکاران اجتماعی به دلیل چند و بین رشته‌ای بودن به عنوان پیشقراولان حوزه سلامت اجتماعی، باید بیش از پیش احساس مسوولیت کرده و تلاش کنند تا جامعه از دانش این حرفه در جهت ارتقاء مستمر کیفیت زندگی مردم و توسعه شاخص‌های سلامت اجتماعی بهره مند شود.

با این امید که در کشور درحوزه‌های تصمیم سازی و تصمیم‌گیری و سیاستگذاری اجتماعی در اسناد مهم کشور از جمله قوانین برنامه توسعه کشور، سلامت اجتماعی فصل مستقلى را به خوداختصاص دهد تا انشاءالله زمینه ارتقاء و بهبود شاخص‌های این حوزه بیش از پیش فراهم گردد و سنجش شاخص‌های سلامت اجتماعی در سطوح ملی، استانی و شهرستانی اجرایی و عملیاتی شود و برنامه‌ریزی‌ها و سیاست‌گذاری‌ها بر مبنای همین سنجش‌ها باشد تا واقع بینانه‌تر از قبل تصمیم گرفته شود. مددکاران اجتماعی با تمسک به بزرگ مددکار عالم، حضرت علی (ع) - که روز ولادت ایشان را به عنوان روز مددکار اجتماعی جشن می‌گیرند- با همه توان خود آماده هستند تا در این راه، یار و یاور مسوولین و مردم عزیز ایران باشند.

سید حسن موسوی چلک

رئیس انجمن مددکاران اجتماعی ایران

تهران - پائیز ۱۳۹۰ ه. ش